

Avrupa Birliği ve Ülkemizde Gıda Güvenliği ve Denetim Sistemleri

Hasan MORDENİZ
Gıda Mühendisi
Süreç Eğitim Danışmanlık

Son zamanlarda herkesin ilgisini çektiği üzere yoğun bir şekilde gıda güvenliği konusuna dikkat çekilmektedir. Peki neden acaba? Avrupa Birliği dayatıyor diye mi, yıllardır ciddi şekilde ihmal edildiğinden mi, her ne kadar devlet herhangi bir çaba harcamasa da tüketici bilincinin gittikçe artmasından mı, başta gıda mühendisleri olmak üzere konuyla ilgili bilimsel eğitim alan birçok meslek dalından binlerce mezunun sektörde çalışmasından gelen baskılardan mı, Türkiye'nin uluslar arası pazarda kalite ile ilgili yaşadığı problemlerden kaynaklı ihracat problemleri mi ne dersiniz belki de hepsi. Ancak tüm bu sebeplere rağmen uygulamalar hala ağır aksak yürümekte, çok iyi analizler yapılmadan uygulamalar denenmekte, birkaç yıl sonra pardon olmadı bunu kaldırıyoruz diyerek gayet rahat bir üslupla geçiştirilmektedir. Bu süre zarfında ilgili deneme uygulaması süresince zarar görenlere geçmiş olsun. Ülkemizde gıda ile ilgili denetimlerin tarihçesine baktığımızda 1995 yılında çıkarılan ve ağırlıklı olarak Tarım ve Sağlık Bakanlığını konu ile ilgili yetkilendirmiş olan 560 sayılı gıdaların üretimi tüketimi ve denetlenmesine dair kanun hükmünde kararname ile ciddi bir adım atılmaya çalışılmıştır. Ancak o yıllara kadar gıda ile ilgili yapılanlar 1930 yılında yayınlanan Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yürütülüyordu daha doğrusu yürütüleliyordu çünkü denetim yetkisinin kimde olduğu belli değildi. Belediyeden, Sağlık Bakanlığından, Tarım Bakanlığından, TSE' den, Sanayi Bakanlığına kadar herkes yetkili idi. En son 27.05.2004 tarihinde meclisten kanunlaşarak çıkan yeni 5179 sayılı gıda yasası ile teorik açıdan Avrupa birliği uygulamalarına yakın yönetmelikler çıksa da uygulamalar çoğunlukla yine Türkiye versiyonu ile sürdürülmekte veya sürdürülememektedir. Bu farkları biraz daha anlaşılabilir olması için maddeler halinde ele alalım.

1- Avrupa Birliği ülkelerinde gıda denetimi tek merkezden yürütülüyor. Cezalar son derece caydırıcı. Denetim yapanlar çok iyi eğitim alıyorlar. Tamamen bağımsız ve hiçbir siyasi otoriteden emir alarak iş yapmıyorlar tam yetki ile donatılıyorlar. Bizde denetçilerin yetersiz sayıda olması önemli bir handikap iken daha da önemli denetim yapan Tarım Bakanlığı elemanlarının tecrübesizliği ve bilgi eksiklikleri de denetimlerin ciddiyetini ve yaptırım özelliğini yitirmektedir. Bunun yanında son zamanlarda hükümet tarafından hazırlanan ve Cumhurbaşkanlığının onayına sunulan yeni yerel yönetimler yasası ile belediyelere verilecek olursa, belediye denetim elemanlarının yapacakları denetimin verimliliğini takdirinize bırakıyorum.

2- Avrupa Birliği ülkelerindeki işletmelerin yaklaşık %40-45' i KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme) iken Türkiye de bu oran %75-85 dolaylarındadır. Küçük işletmelerin gerek teknik uzman istihdam etmeleri gerek altyapıya ciddi yatırım yapmaları daha zordur. Türkiye deki denetim sıkıntılarının bir sebebi de budur.

3- Gelişmiş ülkeler ve Avrupa Birliği ülkelerinde gıda denetimleri, firmaların kendi bünyelerinde oluşturdukları risk analizi sistematiki ile sağlanmakta. Firmanın kendi kalitesini ve güvenli gıda üretimini gerçekleştirmek için bünyesinde

oluşturduğu bu zorunlu oto kontrol sistemi aynı zamanda resmi yetkililerce zorunlu koşulduğu gibi periyodik olarak denetlenmektedir. Ülkemize de uyarlanmaya çalışılan bu sistemler henüz zorunlu olmadığı gibi bir takım niyeti çok ta iyi olmayan uluslar arası firmalarca denetlenmekte ve sertifikalandırılmaktadır.

4- Avrupa Birliği ülkelerinde denetimler piyasa denetimi ve laboratuvar denetimi diye ikiye ayrılmaktadır. Eğer denetim esnasında şüphe uyanırsa veya herhangi bir tüketici şikayeti alınırsa numune alınıp laboratuvarda incelenir problem varsa çok ciddi cezalar kesilebilir. Laboratuvarlar özel veya kamu tarafından işletilen uluslar arası onaylıdır. İtiraz durumunda ise hakem laboratuvarlar mevcuttur. Ülkemizde ise denetimlerde sadece hijyen, altyapı ve çoğunlukla ürünün teorik içeriği ile görsel inceleme yapılmaktadır. Uluslar arası onaylı bir laboratuvarımız henüz yoktur.

5- Gelişmiş ülkelerde kamu adına yetkilendirilmiş kurumlar denetimi halkla ilişkiler boyutu ile ele almakta, çoğunlukla firmaların eksikliklerini tespit edip danışmanlık yapmaktadırlar. Bizde ise denetim daha çok polisiye yöntemlerle eksik bulup cezalandırma mantığı ile yapılmaktadır. Oysa Tarım Bakanlığı web sayfası, broşür veya halka açık toplantılarla başta tüketiciler olmak üzere üreticileri ve satış yapanları bilgilendirebilir, en iyi

denetçi bilinçli tüketicidir.

6- Türkiye de gıda üretiminin maalesef % 60' ı merdiven altı diye tabir edilen kesim tarafından üretilmektedir. Kamu adına denetim yaptıklarını ve halkın sağlığını korumaya çalıştıklarını iddia eden yetkililer bırakalım diğer konuları henüz bu büyük sorunu çözememişlerdir. Maalesef milyonlarca tüketicinin ve bazı iyi niyetli üreticilerin yerine belki de oy deposu olarak gördükleri bu kesimin yaptıklarına göz yummuşlardır. Gelişmiş ülkelerde böyle bir sorun tartışma konusu bile olmamaktadır. Türkiye' nin acil çözmesi gereken konulardan bir tanesi budur.

Sonuç olarak; başımızı kuma gömmeden öncelikle sorunlarımızı doğru ortaya koyup eğer Avrupa Birliği ile entegrasyon hedefinde ciddi işek çözümleri de gerçekçi bir şekilde uygulamalıyız. Hedefimiz milyonlarca tüketicinin sağlığını mı? Yoksa oy kaygısı ile görmezden geleceğimiz üreticiler mi? bu tercihi de iyi yapmalıyız, zaten Türkiye Avrupa' dan bakılınca daha berrak görülüyor.